

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยดำรงฐานะแกนกลาง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้คุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย รับผิดชอบ สัมผัสความมั่นคงของชาติทั้งด้านการเมือง การปกครอง และสังคม กล่าวโดยรวมได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติและความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของไทยทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม (คณิศร 2532 : 217) ในขณะที่คณะกรรมการจัดทำหนังสือพระพุทธศาสนา ศาสนาประจำชาติ (2527 : 1) กล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่บรรพบุรุษของเราได้ยอมรับนับถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ สืบเนื่องมา 2,000 กว่าปีแล้ว ได้นับถือมาจนกระทั่งทุกวันนี้ คติธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงได้เป็นรากฐานแห่งวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยทุกด้านสืบมา วัฒนธรรมไทยทุกรูปแบบที่บรรพบุรุษของเราได้สร้างสรรค์สืบทอดมาล้วนเป็นวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ล้วนทรงเป็นพุทธมามกะที่มีศรัทธาแน่นแฟ้นในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น บางพระองค์ได้เคยผนวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งระยะหนึ่งทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก และทรงพิทักษ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งและจริงจัง ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทรงทำพระองค์ให้เป็นแบบฉบับเพื่อที่นักปกครอง ผู้บริหารประเทศทั้งหลายได้เจริญรอยตามพระยุคลบาทของพระองค์ ทรงสามารถนำประเทศชาติและประชาชนไปสู่ความรุ่งโรจน์ความร่วมมือเป็นสุขทั่วขอบขัณฑสีมาตลอดเวลาอันยาวนาน ในประวัติศาสตร์ชาติไทย พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ รัฐธรรมนูญฉบับได้ระบุไว้ชัดเจน ดังเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 9 บัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ฉะนั้นวิถีชีวิตของคนไทยจึงผูกพันกับพระพุทธศาสนา ตลอดรวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่โบราณได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงเพื่อจะได้เป็นสถาบันอบรมความประพฤติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม จรรยาแก่ประชาชนของพระองค์

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม (พระเทพเวที 2534 : 2) พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักประจำเมืองเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตา สมควรที่ประชาชนชาวไทยจะพากันภูมิใจว่าขณะนี้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในโลก (นิตย์ สัมมาพันธ์ 2529 :78)

ในอดีตกาลปรัชญาการศึกษาของไทยอิงกับพระพุทธศาสนาตลอดมาตลอดข้อนี้จะเห็นได้จากนโยบายการศึกษาของแต่ละยุค ดังนี้

1. พ.ศ. 2441 การจัดหลักสูตรเน้นเรื่องความสำคัญของจริยธรรม
2. พ.ศ. 2472 กระทรวงธรรมการประกาศเพิ่มหลักสูตรจริยศึกษาขึ้น ให้มีการสอนเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนรัฐบาลทุกแห่งพร้อมกับการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ฟังพระธรรมเทศนา
3. พ.ศ. 2475 ปรับปรุงระบบการศึกษา ส่วนมากที่ปรับปรุงเป็นเรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
4. พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ใช้แบบเรียนหลักสูตรจริยศึกษาสำหรับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การสอนวิชาศีลธรรมเป็นการสอนหลักธรรมจากพระไตรปิฎก

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยกย่องศักดิ์ศรีของมนุษย์เรียนรู้จนทรงความรู้ทุกคนเมื่อบวชเรียนแล้วเสมอภาคเหมือนกันหมด ฐานะของชาติตระกูล ยศศักดิ์อันครุฐานไม่สำคัญ แต่ฐานะของความรู้สำคัญ ดังที่ ประเวศ วะสี (2540 : 3) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้สูงสุดถือว่าการเรียนรู้ดีชีวิต เพื่อให้คนไทยได้มีหลักธรรมนำไปใช้ดำเนินชีวิตและประยุกต์ใช้กับสถานภาพสังคมไทยในปัจจุบันด้วย มนุษย์จึงนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดในโลก ถ้ามนุษย์มีคุณภาพสูงแล้ว มนุษย์นี้เองจะเป็นผู้สร้างโลก รักษาโลก และทำให้เจริญถาวรมั่นคง ในทางตรงข้ามถ้ามนุษย์ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้ว มนุษย์นี้เองเช่นกันจะทำลายโลก ทำลายสิ่งแวดล้อมและในท้ายที่สุดก็ทำลายตนเอง ซึ่งประเทศไทยการพัฒนารับขึ้นอยู่กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วงที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นำไปที่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยหวังจะให้ประเทศมีความเจริญ ก้าวหน้าทันกับประเทศตะวันตก ยิ่งการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมตามอย่างตะวันตกด้วยแล้ว คุณค่าทางวัตถุก็ยิ่งถูกกำหนดให้มีความสำคัญมากขึ้น ในขณะที่คุณค่าทางจิตใจและวัฒนธรรมของการปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตอยู่บนหลักธรรมถูกกำหนดให้มีความสำคัญรองลงมาทำให้การพัฒนาประเทศขาดความสมดุล กระแสอารยธรรมที่พัฒนามาไม่สมบูรณ์ จึงมีความขัดแย้งอยู่ในตัวและในที่สุด

ก็แสดงถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมทางจิตใจพร้อมทั้งทางสังคมและทางวัฒนธรรมตามมา
(พระธรรมปิฎก 2544 : 20-23)

พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต เป็นศาสนาแห่งเหตุผลสอนการดำเนินชีวิต โดยให้ยึดหลักสายกลางและสามารถนำไปประยุกต์ในการทำงาน การสอนหนังสือ การเรียนและใช้ได้ในทุกโอกาส แต่อย่างไรก็ตามคำสอนของพุทธศาสนามีมากมายเช่น หลักอริยสัจ 4 ไตรสิกขา 3 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 แต่เมื่อสรุปเป็นระดับของการปฏิบัติแล้วได้ 2 ประการคือระดับพื้นฐานชีวิตซึ่งเป็นระดับเบื้องต้นที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐานที่ทุกคนต้องมีเพื่อความสงบสุขในสังคมกับระดับมงคลชีวิต ซึ่งเป็นพัฒนาการของการปฏิบัติจากระดับพื้นฐานชีวิตเพื่อที่จะทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเป็นการยกระดับของจิตใจให้สูงขึ้นอันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันโดยใช้ปัญญาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก 2541 : บทนำ) เพราะฉะนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรทางพระพุทธศาสนาจึงสนใจที่จะศึกษาระดับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราชว่ามีระดับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับไหน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตระดับพื้นฐานชีวิตและระดับมงคลชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ระหว่างเพศ อายุ และระดับการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่มีเพศแตกต่างกันจะมีระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน
2. ครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่มีอายุแตกต่างกันจะมีระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน
3. ครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูในสังกัดเทศบาลนคร ปีการศึกษา 2548
3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา
 - 3.1.1 เพศได้แก่ ชาย หญิง
 - 3.1.2 อายุได้แก่ระหว่าง 20 –30, 31 – 40, 41 – 50, และ 51 -60
 - 3.1.3 ระดับการศึกษาได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี
 - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราชในด้าน
 - 3.2.1 การนำหลักธรรมไปปฏิบัติระดับพื้นฐานชีวิต
 - 3.2.2 การนำหลักธรรมไปปฏิบัติระดับมงคลชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
2. ครูสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช หมายถึง ครูที่กำลังสอนอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2548
3. การนำหลักธรรมไปปฏิบัติระดับพื้นฐานชีวิต หมายถึง หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของชีวิตได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรมประกอบด้วย
 - 3.1 เบญจศีล
 - 3.1.1 เว้นจากการฆ่าสัตว์/มนุษย์
 - 1) ตั้งใจเจตนาที่จะไม่ละเมิดชีวิตสัตว์/มนุษย์
 - 2) ปฏิบัติตามเจตนาที่จะไม่ละเมิดสัตว์/มนุษย์
 - 3) เพียรพยายามระวังที่จะให้ศีลที่สมาทานแล้วไม่บกพร่อง
 - 4) ไม่ล่วงละเมิดชีวิตสัตว์/มนุษย์โดยตั้งใจ
 - 3.1.2 เว้นจากละเมิดทรัพย์สินสมบัติผู้อื่น
 - 1) ตั้งใจเจตนาที่จะไม่ละเมิดทรัพย์สินสมบัติผู้อื่น

- 2) ปฏิบัติตามเจตนาที่จะไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น
- 3) เพียรพยายามระวังที่จะให้ศีลที่สมาทานแล้วไม่บกพร่อง
- 4) ไม่ล่วงละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นโดยตั้งใจ

3.1.3 เว้นจากละเมิดของรักของผู้อื่น

- 1) ตั้งใจเจตนาที่จะไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น
- 2) ปฏิบัติตามเจตนาที่จะไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น
- 3) เพียรพยายามระวังที่จะให้ศีลที่สมาทานแล้วไม่บกพร่อง
- 4) ไม่ล่วงละเมิดของรักของผู้อื่นโดยตั้งใจ

3.1.4 เว้นจากพูดเท็จ

- 1) ตั้งใจเจตนาที่จะไม่ละเมิดการพูดเท็จ
- 2) ปฏิบัติตามเจตนาที่จะไม่ละเมิดการพูดเท็จ
- 3) เพียรพยายามระวังที่จะให้ศีลที่สมาทานแล้วไม่บกพร่อง
- 4) ไม่ล่วงละเมิดการพูดเท็จโดยตั้งใจ

3.1.5 เว้นจากเสพของมีนเมา

- 1) ตั้งใจเจตนาที่จะไม่ละเมิดการเสพของมีนเมา
- 2) ปฏิบัติตามเจตนาที่จะไม่ละเมิดการเสพของมีนเมา
- 3) เพียรพยายามระวังที่จะให้ศีลที่สมาทานแล้วไม่บกพร่อง
- 4) ไม่ล่วงละเมิดการเสพของมีนเมาโดยตั้งใจ

3.2 เบญจธรรม

3.2.1 เมตตากุณา

- 1) ตั้งใจเจตนาเมตตากุณาต่อสัตว์
- 2) ปฏิบัติตามเจตนามีความเมตตากุณาต่อสัตว์
- 3) เพียรพยายามให้อภัยผู้อื่นโดยใช้ความเมตตา
- 4) ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่นโดยเจตนา

3.2.2 ประกอบสัมมาชีพ

- 1) ตั้งใจเจตนาประกอบอาชีพโดยสุจริต
- 2) ปฏิบัติตามเจตนาโดยประกอบอาชีพที่สุจริต
- 3) เพียรพยายามเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น
- 4) ไม่ประกอบอาชีพค้ากำไรเกินควร

3.2.3 สำรวมในกาม

- 1) ตั้งใจเจตนาไม่ละเมิดลูกเมียผู้อื่น
- 2) ปฏิบัติตามเจตนาที่จะไม่ละเมิดลูกเมียผู้อื่น
- 3) เพียรพยายามสำรวมในกามารมณ์
- 4) ไม่ปรองดองมักมากในกามโดยตั้งใจ

3.2.4 พุดคำสัตย์จริง

- 1) ตั้งใจเจตนากล่าววาจาด้วยสัตย์จริงมีประโยชน์
- 2) กล่าววาจามีเหตุผล
- 3) เพียรพยายามกล่าววาจาที่น่าเชื่อถือ
- 4) ไม่กล่าววาจาให้เกิดความแตกร้างโดยตั้งใจ

3.2.5 มีสติสัมปชัญญะ

- 1) ตั้งใจเจตนาทำงานที่มีประโยชน์มีคุณค่า
- 2) ปฏิบัติงานมีประโยชน์มีคุณค่า
- 3) เพียรพยายามมีสติสัมปชัญญะพิจารณาดีชั่วทุกอิริยาบถ
- 4) ไม่บั่นทอนสุขภาพและสติปัญญาโดยตั้งใจ

4. การนำหลักธรรมไปปฏิบัติระดับมงคลชีวิต หมายถึง หลักธรรมที่นำความเจริญมาสู่ชีวิต ได้แก่ มงคล 18 ประการ อันเป็นระดับที่ใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันประกอบด้วย

4.1 กระบวนการสร้างมาตรฐานกฎเกณฑ์ทางความคิดเห็นที่ถูกต้อง

- 4.1.1 อยู่ห่างคนพาล
- 4.1.2 เมื่อจำเป็นเข้าใกล้คนพาลต้องระวังตัวเอง
- 4.1.3 ทำสิ่งถูกต้องตามหลักศีลธรรม
- 4.1.4 ทำความสนิทสนมกับบัณฑิต
- 4.1.5 แสดงความเคารพนับถือต่อคนที่ควรเคารพนับถือ
- 4.1.6 ยกมือไหว้บุคคลที่ควรไหว้เสมอ

4.2 กระบวนการของการเตรียมปัจจัยพื้นฐานในการสร้างชีวิต

- 4.2.1 อยู่ในที่ซึ่งเหมาะสมแก่อุปนิสัยและความสามารถของตน
- 4.2.2 ทำตนให้เป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใส
- 4.2.3 พพอใจด้วยสิ่งที่มีอยู่
- 4.2.4 สัมผัสความดี
- 4.2.5 เป็นผู้อยู่ด้วยความ پاکเพียร

4.2.6 ประกอบกุศลกรรมเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตอย่างไม่ขาดสาย

4.3 กระบวนการของการฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

4.3.1 ฝึกพูด คิด ทำ ทุกอย่างที่สามารถทำได้เพื่อให้ได้มาซึ่งวิชาความรู้

4.3.2 ฟังธรรมตามโอกาส

4.3.3 ศึกษาและปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งไม่ประกอบด้วยโทษ

4.3.4 ฝึกฝนให้เป็นคนมีระเบียบวินัยและแบบแผนอันดี

4.3.5 มีความอ่อนโยนและนอบน้อมต่อคนทั่วไป

4.3.6 พุดแต่คำจริงคำน่ารักและคำมีประโยชน์

4.4 กระบวนการของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

4.4.1 รู้บุญคุณที่บุคคลอื่นทำแก่ตน

4.4.2 อุบัติฐากมารดาและบิดา

4.4.3 เอาใจใส่เลี้ยงดูผู้ที่อยู่ในครอบครัว

4.4.4 เอาใจใส่เลี้ยงดูผู้ที่พึ่งพาอาศัยกัน

4.4.5 มีความอดกลั้นอดทน

4.4.6 ละเว้นการผิดวันประกันพ่วงในการทำงาน

4.5 กระบวนการของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

4.5.1 ทำบุญตักบาตร

4.5.2 ประพฤติแต่กรรมดี

4.5.3 เมื่อโอกาสมาถึงไม่ชักช้าที่จะประกอบ กรรมดี

4.5.4 เว้นจากการดื่มน้ำเมา

4.5.5 ช่วยเหลือญาติและมิตรสหายในเวลาสมควรช่วยเหลือ

4.5.6 คิดก่อนทำการใด ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับครูในสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้ทราบผลระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ผลการวิจัยระดับของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันในครั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับครูในสังกัดเทศบาลอื่น ๆ ต่อไป

3. เป็นแนวทางสำหรับบุคลากรทางพระพุทธศาสนาจะได้ปรับกระบวนการในการเผยแผ่

หลักคำสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

